

OM KLIM FRIMENIGHED OG DENS PRÆSTER

Af JENS ROLIGHED

DET VAR GRUNDTVIG's stærke og myndige tale om frihed for åndslivet, der fik tanken frem om at danne frie kredse i skole og kirke. Man følte, at det skulle ikke være ydre autoriteter, men menigheden selv, der skulle have ansvaret for, under hvilke former mennesker skulle leve deres kristenliv. Og man havde tro på, at mennesker med fælles kristeligt livssyn bedst kunne leve et rigt menighedsliv under helt frie former. Det faldt jo også sammen med Grundtvigs forkyndelse: Menigheden er det egentlige, præsten er kun et tjenende redskab. Det er Gud, der ved sin ånd selv virker der med ordet.

Trangen til dannelse af frie menigheder kom særlig frem, hvor der har været en rig åndelig bevægelse, og hvor der er holdt gudelige forsamlinger. I Han Herred kan man således i frimenighedsbevægelsen spore, i hvilke byer der før har været gudelige forsamlinger, og hvor der ikke har været det.

Af afgørende betydning blev det, som virkedes i Han herred af sognepræsterne Jens Lassen Knudsen, Aggersborg, og P. Rønne, Thorup. De var redskaber til, at der blev elsket noget frem, så man sagde: "Før var der ingenting, først da begyndte livet". Ved at man var fælles om ordet, havde hørefællesskab, lededes man til også at måtte have nadverfællesskab. Også på Hannæs var der ved pastor Chr. Lunds virksomhed blevet en levende grundtvigsk kreds. Hos denne pastor Lund i Øsløs blev Søren Anker-Møller kapellan. Det var ham, der på en lykkelig måde kom til at føre det påbegyndte åndelige liv videre, så det blev dybere og klarere, og flere sluttede sig til.

Trangen voksede til at få dannet en menighedskreds med egen præst. Og sognepræsten i Thorup-Klim, pastor G. Brahm, støttede tanken. I 1883 toges anerkendelsen som valgmenighedspræst fra Rasmus Lund på Mors (Søren Anker-Møllers senere svigerfar); han havde ladet børn, også fra Han herred, få del i gaverne ved Vorherres nadverbord; det mente myndighederne ikke kunne gå an. Biskop Lind, Aalborg, formanede menigheden til at søge en anden præst, at den ikke skulle blive "til en sekt, ensidig og hovmodig, vildfarende og fanatisk". Menigheden blev hos sin præst og svarede ja ved at gå til alters sammen med ham den afgørende dag i februar 1883. Valgmenigheden fortsatte således uden for folkekirken som frimenighed.

Rasmus Lund var adskillige gange kommet til Thorup og Klim for efter opfordring fra pastor Brahm og hustru at holde gudstjeneste med altergang, og der var flere familier med både fra øst og vest. Dette førte til, at der opstod ønske fra en del i Han herred om tilslutning til valgmenigheden på Mors under forudsætning af, at Rasmus Lund ville tage sig en kapellan til hjælp. Valget faldt på Søren Anker-Møller, der var kapellan hos Lunds broder Chr. Lund i Øsløs. Man søgte ministeriet om, at S. Anker-Møller måtte udnævnes til kapellan i valgmenigheden med ret til at bo i Han herred. Ministeriet ventede længe med svar, og da svaret endelig kom,

nægtedes det S. A.-Møller at bo i Han herred, han skulle bo på Mors.

Da anerkendelsen toges fra valgmenigheden på Mors, var man i Han herred bange for, at man her skulle få de samme pinagtige brydninger og komme i strid med myndighederne. Så man foretrak at tage skridtet fuldt ud og danne frimenighed.

Søren Anker-Møller

Der holdtes i marts 1883 et møde i Klim om sagen. Der var ca. 20 familier og nogle enlige personer fra Vust, Klim, Gøttrup, Kettrup, Ø. Svenstrup og Torslev. Det var jo ikke mange til at bære byrderne; men Søren Anker-Møller sagde, at turde de begynde, så turde han også.

Søren Anker-Møller er født d. 2.-4. 1850 i Harboøre præstegård. Hans fader var en betydelig præst, der er bevaret gode minder om. S. Anker-Møllers barndomsegn blev landet mod vest, som Erik Bertelsen kalder "Sangens land", hvor hjertefolket bor. S. Anker-Møller mindedes med glæde sin barndomsegn. Men da han som ældre genså landet, blev han noget skuffet, for da var det ikke skønt som tidligere. Og grunden var, at nu var de mennesker borte, han havde kendt fra barndomstiden, for ham var det menneskene, der boede der, som gjorde egnen virkelig køn.

S. Anker-Møller, der tog teologisk embedseksamen med hæder 1874, kom ved kammeraters og forskellige forkynderes påvirkning i forbindelse med det grundtvigske livssyn, og dette rodfæstede mere hos ham efter ophold på Askov højskole, og efter at han som huslærer i Tikjøb havde lejlighed til at komme i menigheden i Frederiksborg, hvor Hostrup var præst.

Det var i 1877, S. Anker-Møller sagde ja til opfordringen til at blive kapellan hos Chr. Lund i Øsløs, der i 52 års alderen var så svagelig, at han måtte overlade hele arbejdet til kapellanden. Det kendtes snart, at der var gode kræfter i den 27-aarige kapellan, der var kommet til Øsløs, han havde noget glædeligt at bringe. Han var ikke stemningsmenneske og advarede tit mod at bygge på stemninger og rørelser. Når nogen talte i den retning og mente, at de derved var "varme forkyndere", kunne Anker-

Møller sige: ”På mig havde det den virkning, at jeg blev kold”.

S. Anker-Møller var ikke, hvad man almindeligvis kalder veltalende, men som de gamle sagde: Der var så meget i det, han sagde. Han talte ud af det, der levede dybt i ham selv, derfor blev hans tale så troværdig og ægte; man kunne have følelsen af, at han talte ligeså godt til sig selv som til tilhørerne. Han fik lykke til at vidne om Guds kærlighed, åbenbaret i hans enbårne søn Jesus Kristus. Han talte, så der kaldtes på menneskers trang til at søge himmeriges herlighed og afsky det lave. - Og Anker-Møller søgte at leve ud af det, han vidnede om. Endnu husker man på Hannæs, at der i et hjem var en slem smitsom sygdom, så ingen turde gå derind, da var det Anker-Møller, der passede og plejede patienterne. Og der er hjem, hvor man endnu fortæller om, hvorledes han i al stilhed hjalp med en pengegave over for øjeblikkelig trang.

Efter frimenighedens dannelse flyttede Søren Anker-Møller til Klim d. 4.-4. 1883 og kom i 4 år til at bo hos friskolelærer Niels Gertsen; lønnen bestod i de første år i denne ”fri station” samt offeret ved højtiderne og ved de kirkelige handlinger.

Man begyndte med gudstjeneste i Klim sognekirke, som pastor Brahm gav menigheden lov til at benytte, uden at man hørte noget fra autoriteterne. Om sommeren byggede man kirken, der kostede ca. 8000 kr., men en stor part af arbejdet, særlig kørsel, udførtes gratis. Tårnet, der opførtes 1919, kom alene til at koste 14.000 kr. Klokkeren til kirken skænkedes 1883 af Kr. Pedersens enke, Vust, og Kr. Tvergårds enke, Thorup. I 36 år var den i et stativ uden for kirken. I 1886 opførtes præsteboligen, der kostede 8492 kr. En tilbygning 1905 kostede 1290 kr. Limstenen til døbefonten kunne leveres af Mogens Imer, Imergård, han vidste, hvordan limstenen skulle vende, for at den kunne holde sig. På alteret var der trælysestager, og der var Thorvaldsens kristusfigur: Komme til mig. Siden ombyttedes denne med et trækors.

I 1908 skete der en stor forbedring, idet man fik en altertavle malet af frk. Tony Midler, Gadstrup ved Roskilde, der har malet flere alterbilleder. Billedet fortæller om Jesu fødsel i Bethlehem: ”Og ordet blev kød og boede iblandt os”. Mette Mortensen, Ramselille, har udkåret rammen om billedet. Engleskikkelserne og de lyse farver på væggen uden om alterbilledet er fremstillet af malermester Olesen, Vedsted ved Birkelse. Det er også ham, der har malet billederne på alteret med bogstaverne, der fortæller: Jesus, menneskets frelser. Det var også i 1908, frimenighedens unge sørgede for messinglysestagerne i kirken.

Kirkens indvielse fandt sted d. 10. november 1883, og den blev, da indvielsen skete på Luthers fødselsdag, kaldt Morten Luthers kirke. Indledningssalmen var ”Hyggelig rolig, Gud, er din bolig”. Indvielsestalen holdtes af sognepræst G. Brahm, der gik ud fra ordet ved Salomons tempelindvielse: ”Og Herren fyldte huset”. Anker-Møllers senere svigerfar frimenighedspræst Rasmus Lund talte ud fra et vers af Grundtvig:

Kendeligt er derfor alle dage
Kristusriget på det troens ord,
som går dristigt frem og ej tilbage,
om end ild nedregnede på jord.

Pastor Søren Anker-Møller talte ud fra Johannes 8,32: I er sandelig mine disciple, og sandheden skal frigøre eder. S. Anker-Møllers tale var stilfærdig; men der var en egen myndighed over ordene, fordi man følte, han blev et med sine ord.

I 1886 holdt S. Anker-Møller og Marie Lund, R. Lunds datter, bryllup, det var det første par fra frimenigheden på Mors, der indgik ægteskab for den borgerlige øvrighed. De flyttede ind i den ny præstebolig. Lønnen blev nu fastsat til 1000 kr. årlig foruden bolig med en lille avling til et par køer og en hest. Dertil kom så offeret i kirken.

Fra hjemmet i Klim drog S. A.-Møller ud til arbejdet, der efterhånden blev mere og mere udstrakt. På Hannæs holdtes der skiftevis gudstjeneste i en forsamlingsaal i Vesløs og i Tømmerby friskole, også da den var i Skadhauge. De, der ved gudstjenesten ønskede at nyde nadveren, satte sig på de forreste bænke, således var de nærmere ved præsten. Først i 1911 blev der bygget kirke i Vesløs, og da forsamlingshuset blev brugt til ting, man ikke ønskede, blev det fjernet. Kirkens opførelse virkede til mere sammenhold mellem folk i menigheden. Fhv. gdr. Jens Povlsen var i mange år forsanger i kirken. S. A.-Møller fik tillige faste annekser i Ø. Svenstrup, hvor der også byggedes kirke, og i Vedsted ved Birkelse, hvor sognekirken benyttedes. Dertil kom så arbejdet i Himmerland. Der dannedes faste kredse, som Anker-Møller betjente, i Løgstør, i Lundby (senere Hornum) og i Trængstrup.

Søren Anker-Møller tog ud til flere møder, når der blev kaldt på ham. Hans tale virkede gerne igangsættende. Når der var noget, han syntes, der trængte til at blive sagt, kunne han i få og klare ord få det frem. Ved et skolemøde i Klim talte minister Jacob Appel og S. Anker-Møller. Appel holdt et historisk foredrag, men Anker-Møller, der talte sidst, gik straks til sagen: ”Når vi er samlede til skolemøde, er det for at få noget af det frem, der kan styrke os i bestræbelsen for at få vore børn undervist og opdraget på bedst mulig måde. Vi skal ikke lade det gå efter gammel slendrian og sende børnene i skole hvor som helst; men forældre i hver åndelig retning må tage ansvaret for, hvilken lærer de vil have til at undervise deres børn. - En provst har fornylig fordret, at børnene, inden de forlader skolen, i alle enkeltheder skal kunne redegøre for Paulus’ rejser. Jeg vil nok se den præst, der på stående fod er i stand til dette. Men han får forhåbentlig også en næse for det af ministeren! Appel sad på bænken foran og rystede på hovedet.

S. Anker-Møller skrev en del artikler. I 77 års alderen skrev han i Uldum højskoles elevskrift om ”Konfirmation”. Han skriver der om, at i frimenigheden er det brugt at bede en bøn for barnet, første gang det er med til alters, en sådan dag for konfirmation kan ske, hvilken dag det ønskes, ligeså er den bestemte aldersgrænse bortfaldet; men det er ikke en form, der i længden vil kunne tilfredsstillende; der må komme det trin i menighedslivet, da konfirmation må falde bort. Sagen er jo den, at konfirmationen i lange tider har skygget over dåbens nåde og er en hindring for den frie adgang til nadverbordet for børnene. Intet lader sig fremtvinge til gavn for livet i Vorherre; men når Guds ånd leder menigheden til at få velsignelse af brug af nadveren og til der at få mere magt til at dele livet med børnene, da vil også trangen vågne til at få børnene med til nadveren i en

tidligere alder, idet det vil klares, at Herrens ord ”sådanne hører Guds rige til” lige så vel har sin anvendelse over for nadverens nåde som over for dåbens nåde; og for begge dele gælder, at børnene må af forældrene åndelig bæres frem til modtagelsen; det er ikke i børnenes hjerter, at trangen til at komme til Herrens bord først skal vågne til bevidsthed, således som de fleste mener. På den måde vil barnet være bedst tjent med at blive modtaget som andre nadvergæster, så der ikke vises det en særlig opmærksomhed. Der blev således ingen brug for konfirmation.

Ved verdsliggørelse af en konfirmationsdag ved gaver og selskabelighed kan børnenes tanker ikke undgå at blive draget bort fra det, der skal give velsignelse ved at deltage i altergangen. Der er således noget for forældre til alvorlig overvejelse over for det, der er blevet vane, skik og brug. De fleste vil så nok se, at børnene er bedst tjent med, at den første altergang, ligesom de senere, måtte ske ganske i stilhed.

Søren Anker-Møller kom aldrig til at holde afskedsprædiken, han blev ved at tage del i menighedslivet, også efter at han som præst var afløst af sin søn. I sin geming gik han bønnens vej: ”Den er ikke færdig, der ikke har bedt for sæden, når den er udsået”. Engang sagde han: ”Det kan være smerteligt for den, der omsider må opgive den åndelige gerning, han har haft; men så kan han tjene Gud ved at bede for dem, han færdes iblandt!” S. Anker-Møller døde i sit hjem d. 3. maj 1929.

Da S. Anker-Møller i 1924 fik svagt helbred, bad han om, at man ville finde en afløser. Ved et møde på Kobakken viste det sig, at man så godt som enstemmig kunne opfordre sønnen Gustav Anker-Møller til at blive faderens afløser.

Gustav Anker-Møller

Gustav Anker-Møller, der er født d. 11. okt. 1893, blev seminarist fra Ranum 1916. Han var et par vintre knyttet til Hejls og Skibelund efterskoler. I vinteren 1918-19 var han elev på Askov højskole og tog derefter del i højskolelærernes kursus samme sted. Vinteren 1920-21 var han elev på menighedsskolen i Liselund. Tillige tog han undervisning hos præsterne Clausen-Bagge, Ringkøbing, Thyge Thygesen, Træden, og hos broderen Kr. Anker-Møller, Torsted. Et par år var G. Anker-Møller lærer ved Fasterholt friskole, og i to år var han lærer på Uldum højskole. Han blev gift med Kamma Møller, datter af forfatteren Møller-Græsdal, der i en årrække var lærer i Løgsted ved Løgstør.

Gustav Anker-Møller havde tænkt sig at blive præst for en mindre kreds og var noget betænkelig ved at ind som tjener i de store kredse, hvor faderen havde haft sin gerning. Men han sagde ja til opfordringen på den måde, at han ville være med til at dele med andre det kristenliv, der levedes i hjemmene. Han havde til tider holdt en prædiken og hjulpet faderen. Men kunne det lade sig gøre stadig at få noget til en prædiken til hver søndag? Faderen, Søren Anker-Møller, lagde ham på sinde, at det kom ind under dette at bede om det daglige brød.

Han ville, at de små og hjælpeløse skulle føres til møde med Vorherre ved nadverbordet. ”Lad de små børn komme til mig”, siger Vorherre. Hvorfor undlader vi så at hjælpe dem? Den forsyndelse, baptisterne gør ved ikke at døbe børnene, gør andre ved ikke at føre dem til nadverbordet. Hvis ikke de kommer der som børn, vil de ikke så let komme til at føle sig hjemme der som voksne.

Som nævnt var det i Klim frimenighed skik, at der ved et barns første deltagelse ved nadverbordet blev bedt en bøn for det. Det skete gerne en søndag efter en sommers kristendomsundervisning hos præsten. Men at der blev en sådan ”samlet” dag medførte let, at alt det udvendige ved konfirmationen fulgte med. Men da der i 1936 flere steder i landet blev holdt 200 års mindefest for konfirmationens indførelse, blev dette år i Klim frimenighed benyttet til, at man gik bort fra, at der i menigheden skulle bedes højtlydende bøn ved et barns første deltagelse ved nadverbordet. Man søgte dermed at få det til at gå mere stille, når en far og mor ønskede at have deres barn med ved Herrens bord.

Gustav Anker-Møller var et herligt menneske at have som nabo; til tider kunne han være meget munter, og han kunne mere sig med at smådrille dem, han godt kunne lide. Mest taknemlig er man for hans stilfærdige vidnesbyrd med sin tale og med, hvad han var.

Det sidste han foretog i frimenighedskirken i Klim var en barnedåb. Der lød gerne ordene: I fællesskab og under fælles ansvar. - Det var dette, han kaldte på, ikke mindst i forholdet til vore børn. - ”I vor tid”, sagde han, ”er børnene den Lasarus, der ligger uden for vor dør og venter på hjælp!” Han døde den 24. november 1956.

Frimenighedens første formand var friskolelærer Niels Gertsen, der i ca. 40 år var forsanger i kirken. Af andre formænd kan nævnes Jørgen Grishauge, Kr. Thorhauge, Lars Vestergård, Lars Kjær og Chr. A. Bech. Den nuværende formand er Chr. Grishauge, Klim Odde.

I juni 1957 indsattes *Henning Larsen* som frimenighedens præst.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1961, side 393-403).